

Cogitationes
De
Habitu Artium Elegantiorum
Ad Rempublicam;
Quarum
Partem Priorem,
Consensu Incliti Philosophorum Ordinis in Regia ad
Auram Academia,
Præside
M. Henrico Gabriele
Porthan,

Eloq. Professore Reg. & Ord. R. Acad. Litt. Human.
Hist. & Antiquit. Membro,
Ad publicam candidorum disquisitionem modeste defert
Georgius Franciscus Tibleman,
Borea-Fenno;
Die XX Maii An. MDCCCLXXXIX,
In Auditorio Min.
Horis ante merid. consuetis.

Aboe Typis Frenckellianis.

Post-Inspectoren

Wålådle

Herr Eric Johan Allén.

Min Högtärade Svåger!

*At Er den tacksamhet förklara
Som lågar i mit rörda bröst,
Bör snillet förfaling belgad vara:
Er ömbet bar jag fått förfara
Då knapt ännu min spåda röst
Ert Namn förmådde redigt stafva!
Om plantan mogen frukt i stadgad ålder bär,
Hvem kan en större rätt til skördens glädje bafva,
Ån Den af kvilkens band hon skött och vårdad är?*

Min Högtärade Svågers

*Ödmjukaste Tjenare
Georg Frantz Tihleman.*

§. I.

Omnes in universum *Artes* humanas, dispescere commode licet, in eas, quæ proprie *Artes*, & eas quæ proprie *Litteræ*, vocari solent. *Illæ* ut scite exerceantur, maxime corporis ejusque membrorum poscunt dexteritatem, animi tamen vi, eandem adjuvantis atque regentis haud exclusa; *hæc* Mentis præcipue vires spectant, iisque maxime exercentur. *Litteras* hasce dividere rursus in *Severiores* moris est, quæ ad *Facultates* mentis quas vocant *Superiores* excendas tendunt, atque *Elegantiores* (*Belles Lettres*, *Glo-
ria Wettenſtaper*), quæ *Sensum* quoque & *Phantasiam* deleſtandi adscito in subsidium consilio, placere & prodere hominibus volunt. Ad illud genus in primis pertinere quas proprie *Scientias* vocant, notum est: ad

A

hoc

2

hoc autem *Poësis* atque *Eloquentia*, quæque illas facultates complectuntur disciplinæ, *Poëtica* atque *Rhetorica*, vulgo referuntur; *Æsthetica* etiam, sive generali *Artium* Elegantiorum Theoria, iis jam adjuncta. *Artes* vero, quæ proprie appellantur, non absimili plane ratione in *Mechanicas* dispescunt, quæ necessitates corporis levandas in primis pro fine habent, & *Elegantiores*, quæ animum juvandum præcipue respiciunt, nec tam sensibus inferioris ordinis, quam nobilioribus illis, Visui nempe ac Auditui, blandiri student (a). Inter has recenseri solent *Pictura*, (ad quam etiam *Chalcographia*, *Kopparstickare* Konsten, non minus quam *Pictura linearis*, *Tekningent*, pertinent), *Toreutice* & *Plastice* (*Bildhuggare-Konsten*, cui *Statuariam*, *Cælaturam* & *Sculpturam* omnem, artem quoque typos

(a) Cfr. HOME *Elem. of Criticism*, *Introduct.* Jo. AUG. EBERHARD *Theorie der Schönen Wissenschaften* §. 4, 5, 7. LINDNERS *Lehrbuch der Schönen Wissenschaften* 1 Hauptst. §. 3. Cæterum hujusmodi divisiones, ut in genere raro accuratissimæ sunt; ita idem hic valet, ob cognitionem quæ inter genus utrumque in multis obtinet, quorum unum alterius adsciscere opus habet auxiliū. Sed a potiori recte fit denominatio.

3

typos numorum cælandi, *Stampelsnidare* - *Konsten*,
subjiciunt), *Musica*, *Mimica* (quæ *Saltatorium* &
Gestus faciendi universam rationem, complectitur),
Architectura denique & *Horticultura* elegantior. Has
cunctas *voluptatem*, ceu finem suum ultimum atque
præcipuum spectare, ut *Mechanicas* illas *usum* homi-
num respicere, doceri quidem vulgo, nec omnino ab-
surde solet (*b*); sed hoc tamen assertum non ita tuen-
dum est rigide, quasi vel *Mechanicæ* ad delectationem
nihil conferant, vel *Elegantiores* nullum vitæ huma-
næ *usum* parere queant: quod utrumque absurdum,
rationique & experientiæ pariter contrarium, sit sta-
tuere. Nobis quidem navatae literis diligentiæ speci-
men qualecunque edituris, in *usu Artium Elegantiorum*
persequendo, quem, ubi sapienter adhibentur atque re-
guntur, Reipublicæ promittunt præbentque eximum, vi-
res periclitari juveniles placuit: indulgentiam L. C. tanto
nobis majorem certioremque promittentes, quo gra-
viores arduum adeo vexatumque attingere argumen-
tum conantibus submovendæ sese objiciunt spinæ at-
que difficultates.

A 2

§. II.

(*b*) LINDNER I. c. EBERHARD I. c. §. 6.

Artes elegantiores, quarum usum exponendum nobis sumsimus, non modo laudibus magnificis celebratas, atque maxime ob delectationem, quam hominibus præbent honestam ac liberalem, in cœlum elatas, sed hostium quoque telis & calumniis acerbe peccatas fuisse; fugit neminem. Luxus in primis perniciöfissimi nunc filias, nunc matres, nunc ministras esse, adeoque felicitati humanæ valde inimicas, saepe & olim & nuperius, clamatum est; robur corporis animique emollire ac frangere, affectus sociales debilitare, & nescio quid mali non gignere, incusatæ sunt. Cujus rei testem vel solum nominasse Dn. ROUSSEAU, Genevensem, satis fuerit (*a*). Neque negari potest, has, ut res quasvis vel præstantissimas, ubi turpi abusui de honestandæ permittuntur, nocere hominibus & posse & solere; ubi vero illud vetus est in memoriam

(*a*) *Discours sur cette question: si le rétablissement des sciences & des arts a contribué à épurer les mœurs?* passim, nec non in aliis, occasione hujus controversiae editis libellis (*Oeuvres T. I.*). Cfr. EJUSD. *Discours sur l'origine & les fondemens de l'inégalité parmi les hommes.* (Ib. T. II.)

riam revocandum: Abusus non tollit usum. Rei exemplum Populus cum Atheniensis, tum Romanus spectandum nobis præbet illustre. Atheniensium quidem & gloriam & potestatem felicitatemque, artium excultarum elegantia, sanæ rationis consortio adjuta, valde fuisse auctam, mores, studia & ingenia emendata atque polita; monumenta rerum gestarum, fidem faciunt indubiam. At ubi cives nimio & inconsulto earum amore capti, laxissimas licentiae artificum tradidissent habendas; mox gravem hinc etiam reipublicæ injectam fuisse plagam, latet neminem. Hunc populum acri, quem ei incusserat Epaminondæ fortitudo atque prudentia, (qui Spartanis successu, tumidis palam gloriose extorserat) timore liberatum, inprimis sese luxuriæ, ignaviæ ac voluptati ita mancipasse constat (*b*), ut munera maximæ etiam dignitatis obeuntibus proterve illudens, atque de civitatis felicitate perparum laborans, in omnis generis mollitem atque lasciviam, a majoribus prorsus degener, maxime vero in theatra, toto animo sese conjiceret: ubi spectatores

A 3

tores

(*b*) TEMPLE STANYANS Geschichte von Griechenland, B. III. C. 3. Cfr. etjam, si placet, JUSTINUS L. VI, C. IX, & PLUTARCHUS de Gloria Atheniensium, atque alibi saepe.

tores cæca captos voluptate, ad prava, inhonesta
& fœda, sæpius alliciebat atque stimulabat artium ele-
gantiorum abusus. Quæ oblectamenta, ærarium ex-
hauriendo, stipendia viris, vitam gravissimis periculis pro
patriæ felicitate objicientibus, adimendo, legemque
fanciendo, vi cuius cervices securi subjiceret, cui hunc
furorem, ruinam Reipublicæ minitantem, civibus eri-
piendi audacia accederet, movebat atque sustenta-
bat præclara eloquentiæ vis ac splendor! Nec inficia-
muri, artes elegantiores, inde Romam, vestigiis Athe-
narum inprimis sedulo insistentem translatas, ac ad
excelsum laudis gradum vix proiectas, reipublicæ
fortuna jam ebriæ vehementer damnosas a turpi
eadem redditas esse licentia; siquidem effeminatis cor-
ruptisque penitus moribus, admirandam, qua pollent
animos mortalium captandi vim, ad crudelitatem ty-
rannorum splendenti ornandam fuco, (quorum ferreo
sub sceptro libertas, quam plurimi fecerant magnani-
mi quondam Quirites, misere jam oppressa gemitus
duceret); ad pompam atque simul potestatem eorum
augendam; ad prava denique & abjecta in subditis in-
genia fovenda: omni quo fieri potuit modo fuisse ad-

hibi-

hibitam videmus (c). Verum, num ideo artes eleganteriores reprehendendæ sunt, odio habendæ, ac in exsilio ablegandæ, quod ab hominum pravitate, incaute, petulanter, perverse tractatæ, civitatibus fuerint atque etiamnum esse queant funestæ? Quæ igitur alia res humana, quodnam institutum, ab omni potuerunt licentiae veneno, tuta sartaque præstari? Quam sæpe, res optimæ, laudabili opificum industria & labore emendatæ, ac ad corpus tegendum, ad vitam contra immanitatem sive bestiarum, sive hominum tuendam, ad bona conservanda, ad cæteras necessitates sublevandas, magis idoneæ factæ, flagitosum malitiæ consilium, turpis abusus subjugatæ tyrannide, promoverunt! Quot turpia eaque exitiosa monstra in lucem protulit ipsa mentis humanæ sagacitas, & vis ejus quævis, maximi in primis facienda? Legum etiam saluberrimorum, quin ipsius sanctissimæ religionis auctoritate, ad quam horrenda suscipienda, perficienda atque tutanda facinora, hominum malitia, impietas & furor abusi sunt

(c) Cfr. LIVIUS L. XXV C. 40; SALLUSTIUS *Catil.* C. XI & XII; PLINIUS *Hist. nat.* L. XXXIII. C. XI sq., L. XXXIV. C. 3. sqq. Etc. Add. MEINERS *Gesch. des Versalls der Sitten — der Römer*, p. 23 — 46, 148 — 179.

sunt! Cum vero Magistratus, debita prudentia atque cura, providere valeat, ne scripta, quæ perniciosa civium animis præjudicia infigere, vel morum bonorum puritati atque laudi officere queant, animos civium veneno inficiant suo; ne gladii in defensionem civitatis fabricati, instrumenta cædium promiscuarum fiant; ne industria civium, vigor mentium, gloriæ stimuli, aliæque dotes animorum egregiæ, in licentiam versa, ad publicam turbandom felicitatem tendant: cur ille vel curam artium elegantiorum prorsus abjicit, vel diligenter illam suscipiens, usum earum eximium promovere, exercitium moderari, abususque cohibere, non poterit? Qui cæteros erumpentis audaciæ, prayitatis, libidinis coercere valet conatus; cur non vel artificum, vel eorum qui studia horum alliciunt, excitant, fovent, licentiæ ponere obices sciæt? In qua re legum honestarum prudentiumque potentiam vanam haud esse, & historiæ testimoniis & rationis argumentis fatis edocemur (d).

§. III

(d) Cfr. SULZER Allg. Theorie der Schönen Künste, voc. Künste.

Ad commoda igitur quæ ex Artium Elegantiorum flore, remotis ut par est licentia atque abusu, ad rem publicam redundant, consideranda progredientes, ipsam primo *Delectationem*, quam animis hominum pariunt nobilem, præstantiaque naturæ humanæ dignam, omnino pæterire atque intactam dimittere, minime debemus: quæ illa etjam inter *usus* harum Artium, latius sumto vocabulo, summo suo merito refertur. Quum enim jus nobis concederit summus rerum omnium Conditor atque Parens, non modo vivendi, sed etjam beate, læte, jucunde atque svaviter vivendi; cum hæc delectatio, atque voluptas quæcunque honesta, ad felicitatem nostram, quam nobis formandis optimum Numen intendit, pariendam atque constitutendam vehementer conferat & pertineat; cum natura ipsa non modo facultatem atque copiam ejus percipiendæ uberrimam nobis porrigat, præmii instar & incitamenti simul, ad diligentiam & animi dotiumque nostrorum excolendarum studium nosmet extimulaturi, sed etjam quasi illecebras ejus querendæ atque persequendæ tot instruxerit, ac ubique nobis tanquam offerat;

B

cum

cum ea sit præterea mortalium conditio atque virium nostrarum imbecillitas, ut sine refectione quadam ac recreatione, nec animi nec corporis labores tolerari atque continuari diu queant, nullusque sit hominum, qui quadam aliquando voluptate, cum laborum molestiarumque requie conjuncta, sese confirmari atque exhilarari non cupiat (*a*): in laude sane Artium liberalium hoc quoque ponî debet justissima, quod eximiis suis operibus voluptatem hominibus (*b*) pariunt, non honestam minus quam exquisitam. Quid lætius, quam regionem habitare, ubi omnes fere res, quæ sese in oculos ingerunt, partim elegantia, gratia atque decentia excellunt, partim dignitate, magnitudine ac majestate tanquam superbiunt (*c*)? Quid jucundius, quam opportunitatem habere pro lubitu, nunc singu-
las

(*a*) Confr. HOME I. c. Vol. I. p. 3 & 4.

(*b*) Acute Ill. HOME: "The pleasures of external sense that are felt as at the organ of sense, are conceived to be corporeal or gross: the pleasures of the eye and ear are felt to be internal; and for that reason are conceived to be more pure and refined. L. c. V. I. C. II. Part. II, p. 142 sq.

(*c*) Confr. SULZER I. c. voc. Baukunst & Gartenkunst.

llas quæ in diversis terræ locis reperiuntur res, aut forma, aut coloribus, aut indele, aut utilitate varias, quasi contemplandi; nunc cum hominibus ingeniosissimis, quorum fama nostras circumsonuit aures, mentesque commovit, conversandi; nunc operibus, quæ ab iis conduntur eximiis perficiendis quasi adstandi (d)? Quid svavius, quam cantus auribus tanquam haurire, & harmonia & rhythmo (autem etjam verbis sententiisque vim voluptatemque conciliantes) animi quasi varias partes jucundissimo sensu afficientes (e)? Cætera ut taceam

B 2

de-

(d) Vid. SULZER I. c. voc. Landschaft, Portrait, Bi-
storie. Etc.

(e) Egregie adeo cantus laudes in adumbrato a se exemplo celebrat Dn. ROUSSEAU, ut adponenda ejus verba existimem: *Je me mis, inquit, à écouter cette musique enchanteresse.* — *Je ne sais quelle sensation voluptueuse me gagnoit insensiblement.* — *A chaque phrase quelque image entroit dans mon cerveau, ou quelque sentiment dans mon cœur ; le plaisir ne s'arretoit point à l'oreille, il penetroit jusqu'à l'ame.* — *Mais quand après une suite d'airs agréables, on vint à ces grands morceaux d'expression, qui savent exciter & peindre le désordre des passions violentes, je perdois à chaque instant l'idée de musique, de chant d'imitation, je cravois auen-*

delectationum genera, fere innumera, quibus musarum hi foetus, civium oculis atque auribus mirifice blandituri sunt, si debitissimis auctores eorum præmiis ornare, cives sui non neglexerint. Quo facto, nobiliores hæ voluptates, sensus animosque hominum ab humilioribus illis, ineruditis, plebejis & pingvioribus, abducent; a pecudum similitudine paullo longius remotis, præstantiæ ingenii naturæque humanæ affinia magis studia instillabunt; non subtilioris tantum indolis

*dre la voix de la douleur, de l'emportement, du desespoir ;
je croyois voir des meres eplorées, des amans trahis, des
Tirans furieux, & dans les agitations que j'etois forcé d'
éprouver, j'avois peine à rester en place. Je connus alors
pourquois cette même musique, qui m' avoit autrefois ennu-
yé, m'échauffoit maintenant, jusqu' au transport ; c'est que
j'avois commencé de la concevoir, & que sitot qu'elle pou-
voit agir, elle agissoit avec toute sa force. Non, on ne sup-
porte point à demi de pareilles impressions ; elles sont excessi-
fives ou nulles, jamais foibles ou mediocres ; il faut rester
insensible, ou se laisser emouvoir outre mesure.* Julie T. I,
*Lettre 48. Commode etjam SULZER l. c. voc. Stimme : Man
empfindet bey einer guten Stimme mit dem Klang der das Ge-
hör röhret, etwas von der Seele der singenden Person ; sie
hat etwas mehr als körpersiches.*

lis exquisitiorisque generis desideria iis injicient, sed puriores quoque & perenniores oblectationis fontes, fastidioque ac nauseæ minus obnoxios, aperient, qui corpus non exhaustant, morbos non arcessent, famam non lœdent. Quid multa? Liberaliores hæ, quæ visui atque auditui in primis blandiuntur delectationes, adeo splendida nitent specie, ut dignitate ad eas proxime accedant, quæ ad intellectum propriæ pertinent, atque ingenii cultum spectant; liberis hominibus conditionisque honestioris, rationem præbentes laudatissimam, otio suo pulcherrime fruendi.

§. IV.

Absit tamen, ut calculum turpi non minus quam perniciose, qui plurimorum mentes infecit errori addamus, quo sibi persuadent, Artes Elegantiores vel ad summum culmen evectas, præter innocentem & defæcatam animi oblectationem, nihil civibus, nihil reipublicæ commodi adferre. Præstantiores multo atque graviores fines contingendi spes, generosas artificum mentes fortiter arrigit. Liberalem, qua civium animos demulcere allaborant voluptatem, nequaquam propter se solam enixe adeo sectantur, sed quo lætiori successu insignem fru-

ctuum, dignitate, magnitudine ac constantia excellen-
tium ubertatem, patriæ concilient; Numinis benignis-
simi admirando obtemperantes consilio, quod sparsis
ubique delectationis illecebris, prosperitatem inter no-
biliores orbis terrarum incolas longe lateque diffun-
dendam, intendit. Quin universe, ex egregiis artis
operibus, vel illud saltem emolumenti reipublicæ
enascatur, ut sensus pulcritudinis, sive Gustus (quem
vocamus) (a), in civibus vivide excitetur, sustente-
tur, acuatur, purgetur, poliatur, nemo vocare in dubiu-
m potest, qui vana quam vera, paradoxa quam sin-
cera, studiosius non consecetur. Quid enim gravi
huic adjuvando consilio efficacius inserviat, quam *Æ-*
dium, Hortorum, Monumentorum, Tabularum, Can-
tuum, aliorumque artis operum dignitas, pulcritudo,
& harmonia? quorum singula, animos civium non ad-
accu-

(a) Vere SULZER 1. c. voc. *Geschmack*: der *Geschmack*
ist im grunde nicht anders als das Vermögen das Schöne zu
empfinden. Cui pollicem premit FORMEY: *Le gout est en ge-
nèral la connoissance des beautés quelconques, qui sont repen-
dues dans les ouvrages de la nature & de l'art, en tant
que cette connoissance est accompagnée de sentiment.* Vid. *A
analyse du gout* p. 175.

accuracyrem tantum atque diligentiores attentionem alliciunt, pertrahunt, sed eos etiam, leni sensuum jucundissimorum calore sovent atque exsuscitant. Hanc autem ubi laboribus atque vigiliis attigerint artifices metam, num artes in exsilio alegandas, an cura ac praesidio civitatis esse dignas, existimare debemus?

Primum enim, quin Gustus hujus exquisitor cultura, & studium atque diligentia eundem acuendi atque promptiorem in dies reddendi, simul ad superiores intellectus vires persicendas hominem quasi præparet, adeoque iis prosit vehementer, dubium esse debet nemini. Quis credat, perinde esse, quoad rationis augendas ornandasque divitias, utrum sensibus homo gaudeat hebetoribus an acutioribus, exercitatis an incultis? utrum phantasia polleat frigida & inopi, an læta & ubere? utrum pulcri, decori, harmoniae, consensus vel diffensus idearum multiplicis generis, undique sibi oblatarum, sensu afficiatur tardo, an celeri? utrum inferiores dotes mentis quasi dormiant, an exsuscitatæ ac evolutæ agant? utrum ad industriam, ad vires suas adhibendas atque intendendas homo excitus fuerit, an corpus ingeniumque incultu atque socordia torpeant? Ad superiores mentis faculta-

ta-

tates prospere excolendas, felicissimum hoc iter natura ipsa monstrat, ut ab inferioribus exercendis incipiendo, gradatim ad difficiliores conatus ascendamus; cuius consilii attingendi materiam & aptissimam & jucundissimam artes offerunt elegantiores, atque sic mentem sensim quasi accidunt atque corroborant, ac ad summas tandem evehunt ingenii humani laudes prospere adipiscendas. Sed ut cultura facultatis animi quam vocant cognoscitivæ, in universum non potest non appetitivæ quoque illi emendandæ simul esse favens atque proficua; ita inferioris hujus facultatis perfectio, commoda superiori etiam defæcandæ promittit haud exigua. Artium igitur tractatio Elegantiorum, & contracta cum iis familiaritas, emollit animum humanum, n barbaris durum, ferreum, aspernum & crudelem; recteque non minus quam eleganter canit OVIDIUS:

*Adde, quod ingenuas didicisse fideliter artes,
Emollit mores, nec sinit esse feros (b).*

Tener ille Gustus pulcri, & tædium omnis deformitatis atque turpitudinis, quem gignunt, ad arctiorem homines inter conjunctionem, quæ rationibus adferendis,

legi-

(b) *Epp. ex Ponto L. II. Ep. IX v. 48 sq.*

Iegibus ac pœnis sanciendis, præmiis proponendis, atque beneficiis præstandis, haud raro impetrari nequit, conciliandam, promovendam, stabiendum, vehementer confert. Ex celeri enim hoc pulcritudinis sensu, indeque orta promptitudine vel dolorum acerbitudinem vel voluptatum suavitatem vividius percipiendi, evenit, ut impressionum quoque sympatheticum vim homo facilis experiatur. Aliorum igitur, animus ejus haud ægre vel spe erigitur, vel metu concutitur, vel tristitia angitur, vel laetitia exhilaratur; quin etjam quibus addicti sunt qui circa eum quotidie versantur, opinionibus, cogitandi ratione, & moribus, facile inficitur ac imbutitur. Quo sociali igne, cum plerique civium calent, quid non præclari suscipitur (c)? Contra, neque ad consuetudin-

C

(c) Non diffitemur, multa quoque hoc ex fonte ad cives redundare posse incommodorum genera. Sic. v. g. dubitari nequit, quin homo qui leniori est animo, si inter insipientes versatur sodales, ad vitia etjam eorum imitanda facilis rapiatur, quam qui aspero & duro gaudet ingenio. At num pulcherrimum plurimarum virtutum fulcrum ideo est evertendum, quod his atque aliis ejusmodi periculis (gravibus illis quidem, sed facile tamen evitandis, si rectæ insistere viæ, ac suas sanæ rationis præceptis conformiter, actiones instituere non detrectet mortalis) animos leves atque socordes exponat?

dinis jucunditatem fruendam, neque ad favorem aliorum nobis conciliandum, neque ad amicitiae fœdus servandum, neque ad liberales benevolentiae sensus experiendos, verbo ad societatem cum aliis colendam, apti essemus atque idonei, nisi alii aliorum facile participaremus sensus atque ideas. Hinc prono porro fluit alveo, vividum huncœ pulcritudinis sensum, affectionibus quæ ne amica hominum inter se consociatio vigeat floreatque, in primis obstant, frangendis, cupiditatum violentiae mitigandæ, perturbationibusque animi sedandis, maxime inservire (*d*). Elegantiæ Gustus, tantum suavitatis animo domi offert, ut necesse minus habeat aliorum pacem turbare. Quomodo ebrietas v. g. vel arrogantia, vel avaritia, quarum singularè nihil aliud student, amant, expetunt, nisi quod suam utilitatem, vel si mavis delectationem, nulla habita aliorum ratione, quisque promovere putat, cum gustus liberalis teneritudine conciliari poterit, quem modo vidimus alienorum aut dolorum, aut voluptatum sensus vivide & exquisite adoptare? Quare tener hic

Pul-

(*d*) Confr. de his, ut & de supra disputatis, HOME l. c. *Introd.* p. 9. sqq.

Pulcri omnis sensus, qui Morali illi alendo non potest non simul prodeesse, pro egregia morum humaniorum columna jure meritoque haberi queat. Hac scilicet dote instructi, ita sine dubio sunt comparati, ut horridi nihil, nihil foedi, spurci, fôrdidi, placere iis facile queat. Quandoquidem ejusmodi homines, eorum, quæ informis, in coloribus, in corporum motibus, in cæteris denique rebus quæ ad artium ingenuarum provinciam pertinent, sunt turpia atque tetra, magis quam alii fastidiunt; nihil verisimilius videtur, quam fore, ut ex iis quoque quæ in studiis, in cogitandi ratione, in moribus, sunt indecora & nefaria, præ aliis nauseam percipient, adeoque ne ingratos hosce subinde experiantur sensus, sollicite ac studiose iidem sibi caveant (*e*).

(*e*) Egregie HOME: *A just relish of what is beautiful, proper, elegant, and ornamental, in writing or painting, in Architecture or gardening, is a fine preparation for discerning what is beautiful, just, elegant, or magnanimous, in character and behaviour. To the man who has acquired a taste so acute and accomplished, every action, wrong or improper, must be highly disgusting: if, in any instance, the overbearing power of passion sway him from his duty, he re-*

Gustus præterea hanc sanitatem, ex artium pulcritudine ortam, in plurimarum scientiarum luce latius diffundenda, multum præstare auxiliū, longa non eget demonstratione. Quis enim si vel tantilla naturæ humanæ cognitione polleat, ambigere potest, quin scriptores, qui veritates ad rem publicam, ad mores, ad virtutem, omninoque ad vitam humanam pertinentes, non tantum perspicuo explicant modo, sed eleganti quoque habitu, cultuque adornant, mentem hominum literis invigilantium feliciori doceant fletantque successu, quam qui easdem austere, frigide atque jejune proponant, nudisque tantum rationum adhibitis lacertis, confirment?

Postremo, nec illud est prætereundum, quod infima etjam plebs, cui nihil plerumque admodum placet, nisi quod cuti curandæ, dominantibusque quibus fortasse rapitur

turns to it upon the first reflection, with redoubled resolution never to be swayed a second time: he has now an additional motive to virtue, a conviction derived from experience, that happiness depends on regularity and order, and that a disregard to justice or propriety never fails to be punished with shame and remorse, L. &c. p. 14.

tur affectibus satisfaciendis, cumulate inserviat, gustu quodam ex obviis artium elegantiorum operibus hau- riendo, quamprimum quasi inficitur, insimul ad ra- tiones ac consilia aut politicorum, aut philosopho- rum, aut oratorum, aut aliorum quibus men- tes civium, cæcis erroribus captas præjudiciisque fascinatas illustrare, atque ad meliorem perduce- re frugem, incumbit, arripienda & comprobanda, aptior, pronior, paratior, evadat (f).

En! igitur egregias, quas vel his nominibus rei- publicæ adferre valet artium elegantia, utilitates. Ca- ve autem putas, in his omnem earum positam esse

B 3

præ-

(f) Verissime SULZER I. c. voce *Geschmaß*: Je mehr der *Geschmaß* unter einer Nation ausgebreitet ist, je fähiger ist sie auch, unterrichtet und gebessert zu werden; weil sie das einneh- mende in dem Wahren und Guten zu empfinden vermag. Man weiß nicht, wie man einem Menschen ohne *Geschmaß* beykom- men soll, um ihm Liebe für das wahre und gute beyzubringen. Er ist allezeit in dem Fall, in welchem sich das Römische Volk bey jener Gelegenheit befand, da der ältere Cato sich vergeblich bemühte, ihm heilsame Vorschläge zu thun, und da ihn nie- mand hören wollte, weil, wie er sagte, der Magen in der That keine Ohren hat.

præstantiam ac dignitatem. Uberiores porro fructus,
qui tamen nonnisi in hoc, Gustus sanitate exculto, cre-
scere atque maturescere quasi fundo possunt, pa-
triæ conciliandi, diligentes callidosque natu-
ræ imitatores excellere facultate, in-
fra erimus ostensuri.

